

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเปลี่ยนแปลงประชากรในด้านอัตราเกิดอย่างหยาบในช่วงระยะเวลา 5 ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) มีอัตราลดลงทั่วประเทศโดยลดลงจาก 26.2 ต่อ 1,000 ในปี 2520 เป็น 22.6 ต่อ 1,000 ในปี 2524 มีค่าลดลง ร้อยละ 13.7 ทั้งนี้อัตราเกิดอย่างหยาบในแต่ละจังหวัดจะมีระดับการลดลงที่แตกต่างกันโดยในภาคกลางที่มีอัตราเกิดที่ต่ำกลับมีระดับการลดลงที่แตกต่างกันในรายจังหวัดมากกว่าภาคอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ และพบว่าภาคที่มีค่าอัตราเกิดที่ใกล้เคียงกันในแต่ละจังหวัด อาทิ ภาคเหนือ นั้นจะมีระดับการลดลงที่แตกต่างกันในรายจังหวัดโดยเปรียบเทียบด้วย ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าเกิดจากการปรับตัวของจังหวัดที่มีอัตราเกิดสูงกว่าพยายามลดระดับของอัตราเกิดให้ใกล้เคียงกับจังหวัดที่มีอัตราเกิดต่ำกว่านั่นเอง เพื่อให้จะมีระดับใกล้เคียงกันอย่างที่เป็นอยู่ และเมื่อทำการประมาณผลกระทบของกิจกรรมในโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลที่มีต่อการปรับตัวในอัตราเกิดของประชากรสำหรับวิธีการศึกษาพบว่า อัตราเกิดของประชากรที่ลดลงนั้น เป็นสืบเนื่องมาจากกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลประมาณร้อยละ 23.6 และเมื่อเปรียบเทียบผลงานของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลว่ามีบทบาทต่อการที่อัตราเกิดลดลงในรูปของผลลัพธ์คิดเป็นค่าร้อยละต่ออัตราเกิดที่ลดลงทั้งหมดในระบบ เศรษฐกิจในแต่ละภาคพบว่าจะมีบทบาทมากที่สุดที่ภาคเหนือรองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางตามลำดับ ในระดับจังหวัดพบว่ามีความแตกต่างกันมากในภาคกลางและภาคใต้ ขณะที่ภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ค่อยแตกต่างกันมากนักและอาจกล่าวได้ว่า จังหวัดที่อัตราเกิดลดลงมากแต่เมื่อพิจารณาบทบาทของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลในแง่ของผลลัพธ์ที่ประเมินได้แล้วก็พบว่าไม่จำเป็นต้องมีค่าสูงด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าอัตราเกิดที่ลดลงนั้นเป็นผลของปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน อาทิ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร รวมถึงบทบาทของการดำเนินงานด้านวางแผนครอบครัวทั้งของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลและของหน่วยงานเอกชน ซึ่งปัจจัยใดจะมีบทบาทมากหรือน้อยแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละจังหวัด ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ อีกหลายประการ

ในระดับภาคพบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ในการอธิบายถึงผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลที่มีต่ออัตราเกิด ในขณะที่ ภาคใต้และภาคเหนือนั้น ปัจจัยทางวัฒนธรรม ประเพณีกลับเข้ามามีบทบาทสำคัญมากกว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเปรียบเทียบส่วนในภาคกลางการดำเนินงานของเอกชนในด้านวางแผนครอบครัวกลับเข้ามามีส่วนสำคัญและได้รับความนิยมนำแพร่หลายมากในหมู่ประชาชนซึ่งมีผลทำให้บทบาทของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลในด้านผลลัพธ์ที่คำนวณได้มีค่าค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทจากกิจกรรมวางแผนครอบครัวของหน่วยงานเอกชน และยังมีผลจากการที่อายุแรกสมรสของประชากรในภาคกลางนี้สูงกว่าภาคอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบอีกด้วย

ในระดับจังหวัด จากการนำค่าของผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลในรายจังหวัดที่คำนวณได้มาใช้ในการพิจารณาหาผลกระทบของปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นของผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลโดยการวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis) พบว่า ค่าของผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับบทบาทการดำเนินงานวางแผนครอบครัวของหน่วยงานเอกชนเพราะการดำเนินงานของหน่วยงานเอกชนนั้นได้ดำเนินการทั้งในด้านกาให้บริการและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ทั่ว ๆ ไป อย่างทั่วถึงทั้งประเทศทำให้มีคณรัฐัก และสนใจที่จะเรียกหาใช้บริการวางแผนครอบครัวเพิ่มมากขึ้นซึ่งมีผลสะท้อนให้เกิดแรงผลักดันให้เข้าขอรับบริการในหน่วยงานของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลด้วยเช่นกัน ทำให้ผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มของค่าใช้จ่ายด้านวางแผนครอบครัวของภาคเอกชน แต่ทั้งนี้บทบาทของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลกลับไม่สะท้อนถึงผลลัพธ์ที่คำนวณได้มากนัก เพราะการให้บริการในด้านวางแผนครอบครัวที่เป็นอยู่โดยทั่วไป บทบาทของคลินิกต่าง ๆ และร้านขายยาได้เข้ามามีส่วนสำคัญมากขึ้นโดยเปรียบเทียบด้วยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 3 ที่มีต่อผลลัพธ์นี้จะปรากฏผลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคใต้เท่านั้น เนื่องจากว่า ภาวะเจริญพันธุ์ใน 2 ภาคที่เหลือคือภาคกลางกับภาคเหนือนั้นอยู่ในระดับต่ำมากอยู่แล้ว ฉะนั้นการเพิ่มความพยายามในการดำเนินงานด้านวางแผนครอบครัวทั้งจากรัฐบาลและเอกชนจึงไม่ส่งผลให้อัตราเกิดของประชากรลดต่ำลงไปกว่าที่เป็นอยู่นั้นอีกมากนัก ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ต้อยต่ำแต่เดิมแล้ว ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้พบว่าระดับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็น

ปัจจัยที่มีบทบาทในการอธิบายผลลัพธ์ของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลที่มีต่อการอัตรา
เกิดลดลง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยราชการต่าง ๆ ในระดับจังหวัด ซึ่งความสมบูรณ์ของข้อมูลในระดับจังหวัดที่มีอยู่นั้นอาจจะยังไม่เพียงพอและมีปัญหาบางประการเกี่ยวกับลักษณะของข้อมูลมีความแตกต่างกันในแต่ละหน่วยงานอยู่บ้าง ซึ่งต้องอาศัยเวลาและความระมัดระวังในการรวบรวมและปรับฐานข้อมูลต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ทั้งนี้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องข้อมูลต่าง ๆ ควรมีการศึกษาและให้ความสำคัญกับข้อมูลในระดับจังหวัดมากขึ้นและควรมีการรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อความสะดวก ถูกต้อง แม่นยำ ในการนำข้อมูลไปใช้สำหรับการศึกษาวิสัยในระดับจังหวัดต่อไป สำหรับการทดสอบแบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดผลลัพธ์ของโครงการนั้น ในแง่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งอาจมีความผูกพันกับตามเรื่อง เวลาก่อนและหลัง ซึ่งข้อมูลที่น่ามาใช้เป็น cross-section จึงอาจทดสอบและขยายความประเด็นนี้ได้ ดังนั้นการเสนอแบบจำลองที่ทดสอบในการศึกษานี้จึงแสดงเฉพาะผลสำคัญ ๆ เพื่อประกอบการอธิบายเพิ่มเติมในการศึกษานี้เท่านั้น

จากการศึกษาครั้งนี้อาจเสนอแนะเชิงนโยบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงประชากรในด้านการลดอัตราเกิดนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้บทบาทของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้อัตราเกิดลดลงด้วยทั้งนี้และทั้งนี้ภาวะเจริญพันธุ์ของภาคกลางและภาคเหนือที่อยู่ในระดับที่ต่ำอยู่แล้วและคงจะไม่อาจทำให้ลดลงไปกว่าที่เป็นอยู่อีกมากเท่าใดนักทำให้ความสำเร็จของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลที่จะลดอัตราเกิดของประชากรของทั้งประเทศในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และฉบับต่อ ๆ ไปจึงน่าจะขึ้นอยู่กับ การรณรงค์และจัดสรรทรัพยากรเพื่อการวางแผนครอบครัว โดยมุ่งไปที่ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มากกว่า โครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลจึงควรให้ความสำคัญกับทั้ง 2 ภาคนี้มากขึ้น ซึ่งยังจะมีผลให้ช่วยลดความแตกต่างในระดับภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรในระหว่างภาคต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงบทบาทของปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ควบคู่ไปกับการดำเนินงานในการให้บริการวางแผนครอบครัวไปด้วยกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีบุตรน้อยคนหรืออภินัยหนึ่งเห็นถึงอุปสรรคของการมีครอบครัวขนาดใหญ่อันจะมีผลทำให้ผลงานของโครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลบรรลุเป้าหมายในการลดระดับภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศเป็นอย่างดียิ่ง ส่วนในทาง

ปฏิบัติมั่นคงจะต้องอาศัยการประสานงานกันอย่างจริงจังกับการเพิ่มงบประมาณในล้นการเพิ่ม
อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ สำหรับการให้บริการต่าง ๆ มากขึ้น ในระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยว
ข้องทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย